

Het jaar 2021
in

Museum Klooster Ter Apel

Domus Novae Lucis

Anno Domini
MMXXI

Ter Apel, Juni 2022

Inhoud

Voorwoord

I Stichting Museum Klooster Ter Apel

Missie, visie, doelstellingen

Algemeen

Klooster en kloosterenclave

Landschapsvisie en masterplan

Klooster Ter Apel in Virtual Reality

Herinrichting Conventgebouw

Bouwhistorisch onderzoek

Toukomstprojecten: Het Stille Goud en Sterke Musea

II De Collectie

Behoud en beheer monument

Publicaties

Onderzoek collectie

Nieuwe aanwinsten

Spieker

III Publiek

Tentoonstellingen

Overige activiteiten en evenementen

Educatie

IV Bedrijfsvoering

Personeel en organisatie

Bestuur en directie

Conventoverleg

Vrijwilligers

Werkgroepen

Veiligheidszorg en Facilitair

Coronamaatregelen

V De statistieken

Bezoekers, openingstijden en toegangsprijzen

Onlinebezoekers

Subsidiënten en sponsors

Colofon

VOORWOORD

Namens bestuur en directie van de Stichting Museum Klooster Ter Apel (hierna ook te noemen MKTA) bieden wij u ons verslag *Het Jaar 2021 in Museum Klooster Ter Apel* aan. Helaas waren er in dit kalenderjaar weer twee verplichte lockdowns waarin de musea dicht moesten: van 1 januari t/m 7 juni en van 19 december t/m 31 december.

In het verslagjaar konden wij in totaal, ondanks de verplichte lockdowns, 10.556 bezoekers verwelkomen in MKTA en in de Spieker 8.443 bezoekers.

EXPLOITATIE

Het exploitatieresultaat bedroeg over 2021 ad rond € 400,- negatief tegen een resultaat van rond € 1.000,- over 2020. Voor meer informatie over de financiën verwijzen we naar de jaarrekening 2021.

EXPOSITIES

In 2021 vonden 5 wisseltentoonstellingen plaats in MKTA. Het jaar 2021 stond wat presentaties betreft voor MKTA vooral in het teken van het Virtual Reality project “Klooster Ter Apel in VR, een tijdreis van 5 eeuwen”.

KLOOSTER TER APEL IN VR (TERUG NAAR HET JAAR 1520)

Een nieuwe beleving van het Museum Klooster Ter Apel. In dit project werd een nieuw en innovatief bezoekersprogramma ontwikkeld. Een moment in de geschiedenis van het klooster en haar directe omgeving (de Kloosterenclave) wordt in Virtual Reality (VR) natuurgetrouw vormgegeven en is vervolgens door bezoekers op allerlei manieren toegankelijk vanuit het heden zowel in het Klooster zelf als daarbuiten. In 2020 kon ondanks de Coronamaatregelen doorgewerkt worden aan het project, dat begin 2021 gereed is gekomen en in juni 2021 officieel kon worden geopend voor publiek.

INSTANDHOUDING MONUMENT

Het instandhouden en beheren van het Conventsgebouw is de belangrijkste taak van MKTA en deze taak vraagt voortdurend aandacht. Behoud en beheer van het gebouw kost veel geld, tijd en expertise. Het groot meerjarig onderhoudsplan is, in samenwerking met Monumentenwacht en architectenbureau Adema, geactualiseerd. Onze subsidieaanvragen in het kader van de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (RCE) en het Prins Bernhard Cultuurfonds zijn gehonoreerd, waardoor het onderhoudsplan 2017-2022 in geheel kon worden uitgevoerd. Wel constateren wij dat het in toenemende mate een probleem zal worden om het onderhoud van het Conventgebouw met eigen middelen te financieren.

TOEKOMSTVISIE KLOOSTERENCLAVE

In samenwerking met alle belanghebbenden in het gebied is een gemeenschappelijk gedragen landschapvisie ontwikkeld die als leidraad dient voor uitvoeringsprogramma's. Een betere samenhang tussen het klooster en omgeving maakt het gebied aantrekkelijker en fungeert als economisch vliegwiel voor een nog groter gebied, waarbij cultuurhistorie de basis zal zijn. Dit resulteerde in september 2021 tot het Masterplan met de volgende deelprojecten: Wandelbos in oude glorie, Herinrichting Kerngebied Kloosterenclave Ter Apel, Terugbrengen element water in de Kloosterenclave, Tijdsmarkeringen in de ruimte (een beeldend kunstproject) en Educatie als toegevoegde waarde.

HERINRICHTING CONVENTGEBOUW

Parallel aan de plannen voor de kloosterenclave is MKTA ook bezig met plannen voor een herinrichting en interne verbouwing van het Conventgebouw. De eerste fase van de plannen is inmiddels goedgekeurd door alle betrokken instanties en kan worden uitgevoerd.

BOUWHISTORISCH ONDERZOEK

Voorafgaand aan de plannen voor herinrichting was een gedegen bouwhistorisch onderzoek naar het Conventgebouw noodzakelijk. MKTA gaf Jim Klingers van Klingers Bouwhistorie & Restauratie en Hans Ladrak van Battjes & Ladrak de opdracht. Het onderzoek resulteerde in het rapport: Nieuw licht op het ‘Huis van het Nieuwe Licht’, een Bouwhistorische opname Kruisherenklooster Ter Apel. Het werd een diepgaande biografie van het gebouw met veel nieuwe inzichten. Het rapport werd in februari 2021 gepresenteerd. Al snel bleek dat er zo veel geïnteresseerden waren voor het rapport, dat MKTA heeft besloten het in boekvorm uit te geven.

PUBLICATIES

In 2021 zijn er drie bijzondere publicaties door MKTA uitgegeven: *“Van Akelei tot Zwarte Nieswortel.”*, Nico Rookmaker; *“Nieuw licht op het ‘Huis van het Nieuwe Licht’, Bouwhistorische opname van het Kruisherenklooster Ter Apel”*, Jim Klingers en Hans Ladrak; *“Jan Sterenberg en zijn band met het Klooster Ter Apel”*, Heleen de Wit, Stichting Berlagehuis Usquert.

COLLECTIE

De collectie werd in 2021 uitgebreid met meerdere mooie en bijzondere schenkingen. Een bijzondere schenking kwam van een particulier die 22 17e -eeuwse en 18e eeuwse Russische Ikonen schonk. Deze schenking met o.a. 19 metalen reisikonen geeft samen met de collectie Ikonen die MKTA al had, een compleet verhaal over Russische Ikonen.

Ook bijzonder zijn de ongeveer 1500 gedigitaliseerde documenten van het Drents Archief, die we hebben ontvangen en die betrekking hebben op het grondbezit van het klooster in de provincie Drenthe. Van de Groninger Archieven komt binnenkort ook een grote hoeveelheid digitale documenten. Alles zal in Adlib /Axiell geplaatst worden. De bedoeling is dat t.z.t. alle informatie voor iedereen digitaal beschikbaar is.

TOT SLOT

Onze dank gaat uit naar ons personeel voor hun geweldige inzet en naar onze vrijwilligers, zonder wier belangeloze inzet en toewijding het licht in Domus Novae Lucis zou doven.

Onze dank gaat ook uit naar de Provincie Groningen en de Gemeente Westerwolde voor hun financiële bijdragen, omdat MKTA zonder die steun zeker niet in stand gehouden kan worden.

Stichting Museum Klooster Ter Apel

Frits Bergman, voorzitter

Rienhart Wolf, secretaris

Margriet van Klinken, directeur

I. STICHTING MUSEUM KLOOSTER TER APEL

MISSIE, VISIE, DOELSTELLING

ICOM-definitie 'Museum' 2006

“Een museum is een permanente instelling, zonder winstbejag, ten dienste van de gemeenschap en van haar ontwikkeling, toegankelijk voor het publiek, die de materiële en immateriële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verzamelt, bewaart, onderzoekt en tentoonstelt en hierover informatie verstrekt voor studie, educatie en recreatie.”

MKTA beheert een van de weinige nog zo goed als compleet bewaard gebleven middeleeuwse plattelandskloosters van Noordwest-Europa. Ondanks de verschillende verbouwingen die in de loop van de eeuwen hebben plaatsgevonden, geeft het museum nog steeds een heel realistisch beeld van een middeleeuws plattelandsklooster. Het gebouw vormt daarmee uniek historisch erfgoed dat zich als zodanig duidelijk kan profileren in zowel binnen- als buitenland.

Missie

Museum Klooster Ter Apel wil het verhaal uitdragen van de 34 middeleeuwse kloosters in Groningen en het kloosterleven in het algemeen en de positie van het Kruisherenklooster Ter Apel daarin en de invloed daarvan op de ontwikkeling van Westerwolde in het bijzonder.

Visie

Museum Klooster Ter Apel schetst door middel van zijn gebouw en kloosterenclave, presentaties, evenementen en activiteiten een beeld van de middeleeuwse kloostergeschiedenis en gaat daarbij ook in op de maatschappelijke relevantie ervan in zowel verleden, heden als toekomst.

Museum Klooster Ter Apel heeft drie belangrijke kernwaarden beschreven die de basis vormen:

1. Het gebouw en de kloosterenclave (Unesco top 100)
2. Sfeer, rust, beleving
3. Museale functie

Museum Klooster Ter Apel weet zich zowel regionaal, landelijk als internationaal sterk te positioneren door het aangaan van samenwerkingsverbanden, het adequaat presenteren van de kernactiviteiten en het betrekken van de eigen omgeving.

Museum Klooster Ter Apel weet huidige financiële bronnen te vergroten en nieuwe financiële bronnen aan te boren.

Doelstelling Stichting Museum Klooster Ter Apel

Stichting Museum Klooster Ter Apel heeft volgens haar statuten ten doel: het instandhouden en beheren van monumenten in de Kloosterenclave te Ter Apel, in het bijzonder van het complex onroerende zaken bestaande uit het Conventsgebouw van het kloostercomplex met daarbij behorende opstallen, erven, tuinen en omliggende gronden, alsmede het verrichten van activiteiten die aan de Kloosterenclave en het Conventsgebouw een functie kunnen geven in het bijzonder op cultureel, religieus en kerkhistorisch terrein in de ruimste zin.

De Stichting heeft ook ten doel het in het Conventsgebouw instandhouden van een Museum voor Klooster- en Kerkgeschiedenis & Religieuze Kunst, en ook het verrichten van al zodanige activiteiten die behoren tot de taken van een museum.

De Stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door:

- a. het scheppen van voorwaarden, gericht op de bevordering van het cultuurhistorisch besef, toerisme, educatie en recreatie;
- b. aankoop, beheer, verpachting en/of verhuur van gronden en gebouwen;
- c. de hiervoor bedoelde onroerende zaken in eigendom te verkrijgen of juridisch gerechtigde te worden;
- d. het verwerven, beheren, tentoonstellen en onderzoeken van de aan het Conventsgebouw gerelateerde kunst- en geloofsobjecten, objecten met betrekking tot de geschiedenis van de Orde van het Heilig Kruis, de klooster- en kerkgeschiedenis van de provincie Groningen, de pelgrimsroute van Groningen tot D-Münster i/W, de rol van het klooster in de geschiedenis van Westerwolde en de geloofsstrijd in de grensregio van de zestiende en zeventiende eeuw;
- e. en voorts met alle wettige middelen, verband houdende met voornoemde doelstelling, één en ander in de ruimste zin des woords.

ALGEMEEN

Museum Klooster Ter Apel (MKTA) beheert een van de weinige nog zo goed als compleet bewaard gebleven middeleeuwse plattelandskloosters van Noordwest-Europa. Ondanks de verschillende verbouwingen die in de loop van de eeuwen hebben plaatsgevonden, geeft het museum nog steeds een heel realistisch beeld van een middeleeuws plattelandsklooster. Het gebouw vormt daarmee uniek historisch erfgoed.

KLOOSTER EN KLOOSTERENCLAVE

Naast de geschiedenis van het gebouw en zijn bewoners en die van het middeleeuwse kloosterleven in zijn algemeenheid vormt ook de geschiedenis van de landschappelijke omgeving een belangrijke factor. Het is bij uitstek een voorbeeld van het menselijk ingrijpen in een landschappelijke omgeving. De middeleeuwse kruisheren kozen voor hun klooster een locatie op zandgrond bij een rivier en pasten de omgeving aan hun levensbehoeften aan, zoals het verbouwen van gewassen en het houden van vee. De ontwikkeling van de natuurlijke omgeving van het klooster, zowel door de eerste kloosterlingen als daarna, voorziet in een behoefte van de hedendaagse bezoeker aan kennis over en verblijf in natuur en landschap. Bij de aanblik van het middeleeuwse gebouw en de landschappelijke omgeving begint de geschiedenis in feite al te leven. Door zowel landschap als gebouw het verhaal van het middeleeuwse klooster te laten vertellen, wordt het een zeer aantrekkelijke cultuurtoeristische trekpleister. Een van de beleidsvoornemens van MKTA is om het verhaal en de geschiedenis van de hele kloosterenclave zowel fysiek als virtueel weer zichtbaar te maken.

LANDSCHAPSVISIE EN MASTERPLAN

Begin 2016 is er een samenwerkingsproject gestart van Staatsbosbeheer, gemeente Vlagtwedde, MKTA en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In samenwerking met alle belanghebbenden in het gebied is een gemeenschappelijk gedragen landschapsvisie ontwikkeld die als leidraad dient voor uitvoeringsprogramma's. Voorbeelden zijn de reconstructie van het wandelbos, het opwaarderen van de routes en parkeervoorzieningen, de toekomst van de lanen en de zichtbaarheid van de Ruiten Aa. Het gaat om een revitalisering van de nabije omgeving van het klooster met onder andere het doel meer bezoekers te trekken en ook langer vast te houden. De visie moet leiden tot nieuwe samenwerkingsvormen om

MKTA meer op de directe omgeving te laten aansluiten. Een betere samenhang tussen het klooster en omgeving maakt het gebied aantrekkelijker en fungeert als economisch vliegwiel voor een nog groter gebied, waarbij cultuurhistorie de basis zal zijn.

In september 2019 is de Landschapsvisie voor de omgeving van het Klooster in Ter Apel feestelijk afgerond en gepresenteerd. In navolging daarop werd eind 2019 de Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel opgericht, die belast werd met de uitvoering van de Landschapsvisie, het formuleren van een strategie hiervoor en het bedenken van projecten en ook het zoeken naar de daarvoor benodigde financiële middelen. Dit resulteerde in september 2021 tot het Masterplan met de volgende deelprojecten: Wandelbos in oude glorie, Herinrichting Kerngebied Kloosterenclave Ter Apel, Terugbrengen element water in de Kloosterenclave, Tijdsmarkeringen in de ruimte (een beeldend kunstproject) en Educatie als toegevoegde waarde. Op 5 oktober was de presentatie van het Masterplan kloosterenclave en werd deze overhandigd aan Gedeputeerde Staghouver en burgemeester Velema. Momenteel worden de financiële middelen gezocht om de plannen uit te voeren.

Voor meer informatie: https://kloosterenclaveterapel.nl/wp-content/uploads/2021/11/20210909_21095_LAOS_TerApel_Masterplan_Normaal.pdf

KLOOSTER TER APEL IN VIRTUAL REALITY

Om de voormalige kloosterenclave virtueel weer zichtbaar te maken heeft MKTA in de periode van 1 november 2019 t/m 31 december 2020 een project met innovatieve media en bezoekersprogramma ontwikkeld. De kloosterenclave zoals deze vijf eeuwen geleden eruitzag is volledig in Virtual Reality teruggebouwd en vervolgens gebruikt als decor voor verhalen die worden verteld door personen uit die tijd die weer tot leven zijn gebracht. Zo zie je een pelgrim, Kruisheren en middeleeuwse bewoners van de streek Westerwolde. Het programma bestaat uit verschillende onderdelen die te beleven zijn in Museum Klooster Ter Apel: een educatieve speelfilm, drie VR filmpjes, een educatieve VR Game, een Virtueel venster en een Augmented Reality-app Route die je kan wandelen in de kloosterenclave.

Speelfilm

De educatieve speelfilm duurt ongeveer 25 minuten. De film gaat over een gezin dat in Westerwolde op vakantie is en het klooster in Ter Apel bezoekt. De zoon Koen heeft een VR-bril waarop hij de VR-game speelt die je ook echt in het museum kunt spelen. Wanneer de kinderen 's nachts hun tent uit sluisen, komen ze in een tijdslus terecht die ze terugbrengt naar het begin van de 16e eeuw. De kinderen ontmoeten leeftijdgenoten van 5 eeuwen geleden als ook de kruisheren en weten ter nauwer nood te ontsnappen aan een hen achtervolgende pelgrim. In de film zijn inhoudelijk verbindingen naar de andere verhalen in de VR game, de 3 VR films en de opdrachten in de educatieve game.

VR game.

In de game doorloop je 7 levels die je telkens op een andere plaats brengen bij het Klooster. Doel van de game is de pelgrim te helpen bij het vinden van zijn pelgrimshoorn. Aan het eind van ieder level krijg je een vraag met meerdere antwoorden die je, door met de virtuele handen op knoppen te drukken, kunt geven. Geef je een verkeerd antwoord, dan zak je in het moeras, maar zijn alle antwoorden goed en wordt de game uitgespeeld, stijgt je op naar de hemel!

Drie VR filmpjes

In de verschillende filmpjes komen vier personen tot leven. Met een VR-bril op kan je ze ontmoeten:

Elly Tho Lellens vertelt over de geschiedenis van de familie Addinga in Westerwolde en de verhouding van haar familie tot het Klooster in Ter Apel;

Meindert Sebes is pelgrim en vertelt een vreemd verhaal over de aanleiding van zijn pelgrimage en over het feit dat hij zijn pelgrimshoorn is kwijtgeraakt. Hij is daarom teruggekeerd naar het Klooster om zijn pelgrimshoorn te zoeken.

Derck Hardenberch en *Adrianus van Frenswegen*. Je bent getuige van een ontmoeting tussen de prior van het Kruisherenklooster (Derck Hardenberch) en de Abt van een naburig Augustijner Klooster van Frenswegen (Adrianus). Zij zitten bij een knapperend haardvuur en spreken over Moderne Devotie en de aankomende Reformatie.

Virtueel venster.

Op de zolder is achter een groot raam een uitzicht geprojecteerd vanuit het Conventgebouw (klooster) in de virtuele wereld. Je ziet o.a. het bak- en brouwhuis en het poortgebouw.

Augmented Reality-app Route. Wandeling over de kloosterenclave (buiten)

Door middel van de AR-app kan je buiten in de enclave een wandeling maken, waarbij je met gebruik van smartphone of tablet, naar het verleden kan kijken. De route duurt ongeveer 40 minuten en leidt naar een aantal “points of interest”. Aangekomen op de plek waar je in het verleden kunt kijken komt een “knop” in beeld waarmee de VR wordt geactiveerd. Vanaf dat punt kan je om je heen kijken en zie je bijvoorbeeld staand voor het kloostergebouw hoe deze aan de onderkant gelijk is gebleven maar in het verleden ook een bovenverdieping had en een keukengebouw. De route is te downloaden in de App stores van Android en Apple: App Klooster Ter Apel.

Op 17 juni kon het VR project eindelijk officieel worden geopend. Voor meer informatie over het project, zie de ondergaande link naar de speciale webpagina:

<https://www.kloosterterapel.nl/nl/expositie-virtualreality>

Het project is mogelijk gemaakt door de volgende fondsen: Rabobank Zuid en Oost-Groningen, Mondriaanfonds, Stichting J.B. Scholtenfonds & H.S. Kammingafonds, VSB-fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Stichting Gebroeders Hessefonds, Provincie Groningen en Emmalein Foundation.

Het educatieve team van MKTA heeft voor het basisonderwijs een special programma ontwikkeld rondom het VR programma voor schooljaar 2021-2022, waar veel scholen uit de provincie Groningen al gebruik van hebben gemaakt en een groot deel zich nog voor hebben aangemeld.

HERINRICHTING CONVENTGEBOUW

Parallel aan de plannen voor de kloosterenclave is MKTA ook bezig met plannen voor een herinrichting en interne verbouwing van het Conventgebouw.

De huidige publieksingang wordt als klein en donker ervaren en is niet geschikt om groepen te ontvangen. Het gebeurt geregeld dat bezoekers de deur voorbijlopen. Aan de westzijde van het gebouw, is een meer geschikte ingang voorhanden, die echter niet als zodanig wordt gebruikt. Deze ingang heeft wat meer grandeur en er is meer ruimte voor een volwaardige ontvangst. In de huidige Galerie I is er voldoende ruimte voor de winkel en de horecafunctie. De bezoeker komt dan binnen via de nieuwe zijvleugel, die in 2000 door architectenbureau Exner is ontworpen. Dit geeft een verbeterde toegankelijkheid voor groepen en voor mindervaliden, zowel voor het museumbezoek, als de winkel en de horeca. Ook qua logistiek is het handiger i.v.m. de locatie van de toiletten en de toegang tot de lift. Een transparantere

winkel en horeca genereert meer inkomsten. Een “open” café, dat ook vrij toegankelijk is voor niet-museumbezoekers en dat dus makkelijker te verhuren is buiten openingstijden om, voor vergaderingen, symposia en bedrijfsevenementen. Daarnaast is het voor de museumorganisatie dan makkelijker te bemensen met vrijwilligers en medewerkers. Ook ontstaat er een betere aansluiting op het wandelbos, dat volgens het Masterplan zal worden vernieuwd.

In samenwerking met Adema architecten worden momenteel de mogelijkheden onderzocht voor een reversibel ontwerp van: een nieuw entree, receptie, winkel, koffiecorner in Galerie I; het toegankelijk maken van Refter, sub-prior kamer en bierkelder; het kantoor verplaatsen; bouwkundige aanpassingen om weer een doorloop op de bovenverdieping te krijgen en een eventuele realisatie van het voormalige Lavatorium. De eerste fase van de plannen is inmiddels goedgekeurd door alle betrokken instanties en kan worden uitgevoerd. Bij deze plannen plaatsen wij wel de kanttekening dat wij voor de realisatie afhankelijk zijn van externe middelen.

BOUWHISTORISCH ONDERZOEK

Voorafgaand aan de plannen voor herinrichting was een gedegen bouwhistorisch onderzoek naar het Conventgebouw noodzakelijk. MKTA gaf Jim Klingers van Klingers Bouwhistorie & Restauratie en Hans Ladrak van Battjes & Ladrak de opdracht. Het onderzoek vond plaats in de periode augustus 2019-november 2020 en viel samen met het VR project om het middeleeuwse klooster in Virtual Reality na te maken. Voor deze animatie was een getrouwe reconstructie van het klooster gewenst, waaruit een inspirerende uitwisseling van ideeën naar voren kwam. Het onderzoek resulteerde in het rapport: Nieuw licht op het ‘Huis van het Nieuwe Licht’, een Bouwhistorische opname Kruisherenklooster Ter Apel. Het werd een diepgaande biografie van het gebouw met veel nieuwe inzichten. Het rapport werd in februari 2021 gepresenteerd. Al snel bleek dat er zo veel geïnteresseerden waren voor het rapport, dat MKTA heeft besloten het in boekvorm uit te geven.

TOUKOMSTPROJECTEN: HET STILLE GOUD EN STERKE MUSEA

Toukomst is een initiatief van Nationaal Programma Groningen. De ideeën die met Toukomst zijn hebben opgehaald en alle gesprekken die zijn gevoerd zijn de basis voor de Toukomstprojecten en het Toukomstbeeld. MKTA was onderdeel van vier verschillende projectaanvragen, waarvan twee projecten zijn gehonoreerd: ‘Het Stille Goud’ en ‘Sterkere musea voor een sterker Groningen’.

Het Stille Goud

Er is in deze steeds drukkere tijd van crisis en snelle verandering een breed gedragen behoefte aan bezinning, verstilling en zelfontwikkeling. De markt hiervoor wordt steeds groter. Onze provincie bevat alle ingrediënten voor deze vorm van toerisme. De verschillende onderdelen zijn echter niet georganiseerd, de samenhang ontbreekt en daardoor worden de kansen van deze groeiemarkt onvoldoende benut. Het Stille Goud biedt hier de oplossing voor.

Het Stille Goud koppelt krachten van Groningen zoals rust, ruimte, natuur, erfgoed en verhalen aan een breed gedragen behoefte aan bezinningstoerisme. De samenwerking tussen ondernemers en organisaties wordt gestimuleerd waardoor er een intensief netwerk ontstaat, gericht op kwaliteitstoeristen. Een sterke vrijetijdsector heeft een positief effect op de lokale economie en op leefbaarheid. Het Stille Goud levert daarmee een stevige bijdrage aan brede welvaart, ondernemerschap en imago.

Het episch centrum van het Stille Goud is het klooster in Ter Apel. Van daaruit verspreidt het zich over de rest van de provincie.

Het Stille Goud wil het bezinningstoerisme en de bijbehorende economie in de provincie Groningen een doorgaande impuls geven met als ultieme doel dat het in 2040 gezien wordt als dé bezinningsregio. Het Stille Goud voegt een nieuwe dimensie toe aan de recreatieve mogelijkheden van de provincie Groningen. Nieuwe bezoekers worden aangetrokken die rust zoeken en willen bezinnen in een natuurlijke omgeving.

Sterke musea voor een sterk Groningen

Het project 'Sterkere Musea Groningen' versterkt de culturele infrastructuur en daarmee de leefbaarheid van de provincie; met nieuwe mogelijkheden voor alle Stadgers en Ommelanders. Veel kleinere musea draaien grotendeels op vrijwilligers. Daardoor ontbreekt de mankracht of kennis om toekomstplannen te schrijven die nodig zijn om financiering te krijgen voor verbetering van het museale aanbod.

De Coöperatie Sterke Musea Groningen gaat de Groningse musea hierbij helpen door inzet van deskundigen. Ondersteuning kan op veel gebieden plaatsvinden, bijvoorbeeld op het gebied van bedrijfskunde, marketing, vrijwilligersbeleid en educatie en fondsenwerving. De coöperatie wil ervoor zorgen dat plannen op elkaar worden afgestemd en zo mogelijk worden samengevoegd zodat er schaalvoordelen ontstaan. Door dit initiatief komen er meer (inter)nationale toeristen naar de culturele schatten van de provincie kijken. Hierdoor trekken de musea fors meer bezoekers en gaat de besteding in de regio meer dan verdubbelen, wat een positief effect heeft op lokale ondernemers, werkgelegenheid en leefbaarheid. MKTA is lid van de Coöperatie.

II DE COLLECTIE

Museum Klooster Ter Apel is gevestigd in één van de weinige overgebleven middeleeuwse plattelandskloostergebouwen in Noordwest-Europa. De samenstelling van haar collectie is het resultaat van een eeuwenoude geschiedenis. De opbouw is nauw verbonden met de ontwikkeling van het onderkomen als historisch object en museum. De huidige collectie omvat momenteel ongeveer 2300 objecten en is onderverdeeld in deelcollecties. Voor meer informatie verwijzen we naar het Collectieplan Museum Klooster Ter Apel, 2018-2024.

BEHOUD EN BEHEER MONUMENT

Het instandhouden en beheren van het Conventsgebouw is de belangrijkste taak van MKTA en deze taak vraagt voortdurend aandacht. Behoud en beheer van het gebouw kost veel geld, tijd en expertise. Het groot meerjarig onderhoudsplan is in samenwerking met Monumentenwacht en architectenbureau Adema, weer geactualiseerd. Onze subsidieaanvragen in het kader van de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (RCE) en het Prins Bernhard Cultuurfonds zijn gehonoreerd, waardoor het onderhoudsplan 2017-2022 in 2019 geheel kon worden uitgevoerd. Het onderhoudsplan 2023-2027 is al in de maak. Inmiddels zijn de eigen middelen zodanig geslonken dat het onderhoud van het Conventgebouw daaronder zou kunnen leiden.

PUBLICATIES

“Van Akelei tot Zwarte Nieswortel.”, Nico Rookmaker

Elk middeleeuws klooster had één of meerdere tuinen: zo was er doorgaans een moestuin, een tuin met geneeskrachtige kruiden, een tuin met keukenkruiden en vaak ook nog een bloementuin. De binnenplaats (de Pandhof) van het Kruisherenklooster Ter Apel was oorspronkelijk niet bedoeld als locatie voor een kruidentuin, maar deed dienst als begraafplaats. In de beslotenheid van de kruisgangen was op de laatste rustplaats van de broeders volop gelegenheid voor bezinning en contemplatie. De oorspronkelijke kruidentuinen die bij het klooster hoorden lagen buiten het Conventgebouw. Pas in de jaren

'30 van de 20e eeuw werd er een plan gemaakt om de binnenplaats als kruidentuin in te richten.

De tuin bevat momenteel ruim tweehonderd verschillende soorten geneeskrachtige kruiden, verplanten en keukenkruiden. Voor alle in de tuin aanwezige kruiden geldt dat ze een eigen boeiend verhaal hebben dat regelmatig op de website van het Klooster wordt verteld. Nico schrijft tweewekelijks een blog voor de website van Museum Klooster Ter Apel, waarin hij vertelt over een van de planten die op dat moment in bloei staan. In het boekje neemt Rookmaker de lezer mee in de geschiedenis van de tuin en vertelt hij het verhaal achter 50 kruiden en hun toepassingen in de middeleeuwen.

“Nieuw licht op het ‘Huis van het Nieuwe Licht’, Bouwhistorische opname van het Kruisherenklooster Ter Apel”, Jim Klingers en Hans Ladrak.

Een diepgaande biografie van het gebouw met veel nieuwe inzichten. (Zie paragraaf over bouwhistorisch onderzoek)

“Jan Sterenberg en zijn band met het Klooster Ter Apel”, Heleen de Wit, Stichting Berlagehuis Usquert.

Ter Apel was de thuisbasis van bureau Sterenberg, destijds het grootste architectenbureau van Noord-Nederland. Architect en stedenbouwkundige Jan Sterenberg heeft daarnaast veel voor het dorp én voor het klooster betekend. Zo nam hij, als voorzitter van de Stichting Museum-Klooster Ter Apel, het initiatief tot het laten bouwen van de nieuwe kloostervleugel, die werd ontworpen door een van zijn grote voorbeelden en inspiratiebronnen, de Deense architect Johannes Exner, geholpen door zijn jongere collega Finn Larsen. Tot op zijn sterfbed bleef Jan Sterenberg dit project begeleiden. Naar aanleiding van een nieuwe monografie over Sterenberg ontwikkelden MKTA en de Stichting Berlagehuis Usquert een kleine publicatie over Sterenberg en zijn band met het Klooster Ter Apel.

ONDERZOEK

In april werden vier 16e -eeuwse houten beeldjes uit de collectie van MKTA, waaronder onze "Heilige Rochus", gescand met een GE Lightspeed CT. Anne Veldink en Mathilde van Vlastuin, studentes van de Hanzehogeschool Groningen, zijn bezig met het ontwikkelen van een CT-dendrochronologie-protocol: “Hoe haal je met CT de maximale informatie uit hout ten behoeve van dendrochronologie? “. In de archeologie, kunst- en bouwhistorie wordt gebruik gemaakt van dendrochronologie, ook wel jaarringonderzoek genoemd. Daarmee is het mogelijk om de leeftijd van hout te achterhalen, een inzicht te krijgen in de periode waarin het hout is gekapt voor bewerking en het klimaatverloop van de omgeving.

Een paar weken later werd op spectaculaire wijze de patroonheilige van de reizigers, Sint Christoffel gescand. Dit grote beeld hangt in Museum Klooster Ter Apel aan de Kerkmuur en is een bruikleen van Museum Catharijne Convent uit Utrecht. De ouderdom van het beeld is al jaren onduidelijk. De stijlkenmerken van het beeld lijken van ca. 1500 maar de gebruikte houtsoort iepen is heel ongebruikelijk voor die tijd en de afwerking past daar ook niet bij. Daar komt bij dat bekend is dat er ook moedwillige kopieën-vervalsingen-zijn waarbij zeer oud hout, bijvoorbeeld uit gebinten, wordt bewerkt tot een “vroegmiddeleeuws” heiligenbeeld. Het Catharijne Convent betitelt het beeld dan ook als een mogelijke vervalsing. Spannend dus om dit beeld aan een inwendig onderzoek met CT te onderwerpen.

De afmetingen van het heiligenbeeld zijn daarbij dusdanig, dat dit beeld met afstand het grootste kunstvoorwerp blijkt te zijn dat ooit met een CT-scanner in zijn geheel is onderzocht. De lengte van 2,35 m maakte ook dat het beeld met een speciaal transport door het Groninger museum vanuit het Klooster Ter Apel een retourtje Groningen maakte.

We wachten de resultaten van het onderzoek af.

NIEUWE AANWINSTEN

De collectie werd in 2021 uitgebreid met meerdere mooie en bijzondere schenkingen. Twee gevelplaten en 4 stijlen van de originele erker van het klooster kregen we terug van de RCE; 1 schilderij met afbeelding van het klooster van kunstenaar Johan Abeling; twee bijbels; een Altaarschel; een raamfragment van de Middeleeuwse kerk van Vriescheloo; 15 speciale Kazuivelkledinghangers; 22 17^e eeuwse en 18^e eeuwse Russische Ikonen waaronder 19 metalen reisikonen en 3 houten ikonen; ca. 1500 archiefstukken uit het Drents Archief. Van het Drents archief zijn ca 1500 gedigitaliseerde documenten ontvangen die betrekking hebben op het grondbezit van het klooster in de provincie Drenthe. Van de Groninger Archieven komt binnenkort ook een grote hoeveelheid digitale documenten. Alles zal in Adlib /Axiell geplaatst worden. De bedoeling is dat t.z.t. alle informatie voor iedereen digitaal beschikbaar is.

Er wordt ook gewerkt aan de implementatie van Linked Open Data. Hiermee worden bronnen en termen in Adlib automatisch aan elkaar gekoppeld waardoor het zoeken naar voorwerpen vergemakkelijkt wordt.

Op de gemeentewerf in Ter Apel staat een door MKTA aangeschafte container. Inmiddels is deze gevuld met de bouwresten van o.a. het voormalige poortgebouw van de kloosterenclave. De voorwerpen moeten nog gefotografeerd en geregistreerd worden.

SPIEKER

De Kloosterspieker is een gerestaureerde historische voorraadschuur uit 1650, gebouwd op originele zwerfkeien en afgewerkt met leem en “kunst”-riet. Oorspronkelijk diende de schuur als schaapskooi op de Kloosterenclave. De naam 'Spieker' is een afgeleide vorm van het woord spica, dat is het Latijnse woord voor korenaar. Spicarium is Latijn voor de opslagplaats voor het koren, een voorraadschuur of graanzolder.

In de Kloosterspieker wordt interessante informatie uit de streek bijeengebracht en gratis toegankelijk gemaakt voor bezoekers. Historisch beeldmateriaal van "Oud Ter Apel" en toeristische informatie over Westerwolde en de directe omgeving van het klooster wisselen elkaar af en geven de bezoekers een goed beeld van de prachtige omgeving en haar rijke verleden.

Per 1 januari 2021 is in de spieker het Toeristisch Informatiepunt Ter Apel ingericht. De spieker is geopend tijdens openingstijden van MKTA. De spieker was dus ook gesloten tijdens de lockdowns. Het aantal geregistreerde bezoekers van de Spieker was in 2021: 8.443. Van juni t/m september stonden bij de Spieker afbeeldingen van kunstwerken i.v.m. het Duits/Nederlandse project “Art For Atmosphere”. Het project verbindt Duitse en Nederlandse kunstenaars rond het thema “klimaatverandering”.

III Publiek

Het jaar 2021 stond wat presentaties betreft voor MKTA vooral in het teken van het Virtual Reality project “Klooster Ter Apel in VR, een tijdreis van 5 eeuwen”.

TENTOONSTELLINGEN

Galerie II

-DIT IS MIJN VERHAAL.

26 september 2020 t/m 14 maart 2021

Jongeren uit verschillende Christelijke stromingen vertellen via een Bijbelverhaal over een kantelpunt in hun leven. In ‘Dit is mijn verhaal’ maakt men via audioverhalen, video, fotografie en objecten kennis met 18 jonge mensen (16-26) uit verschillende Christelijke

gemeenschappen die nog maar kort of al hun hele leven in Nederland wonen. Zij leven in het overwegend gesecculariseerde Nederland, gaan daar naar school, studeren, lopen stage of werken. Ze zijn ook onderdeel van hun eigen geloofsgemeenschap. Zij zijn grootgebracht met Bijbelverhalen, rituelen en tradities. Hun levensverhalen en achtergronden zijn zeer divers. Een aantal is in Nederland geboren, sommigen zijn onder moeilijke omstandigheden naar Nederland gekomen. Een aantal heeft zijn of haar plek in de samenleving min of meer gevonden, voor anderen is het dagelijks leven verre van eenvoudig. Weer andere christenen maken al decennia of generaties onderdeel uit van onze samenleving. De tentoonstelling is onderdeel van een samenwerkingsverband met het Bijbels Museum Amsterdam.

Galerie II

-THE MAKING OF “KLOOSTER TER APEL IN VIRTUAL REALITY, EEN TIJDREIS VAN 5 EEUWEN.

9 juni t/m 21 november 2021.

In de expositie “The making of” werd het hele proces van idee tot eindproduct getoond van het VR project d.m.v. filmpjes, beeldmateriaal, scenario’s, storyboards, kleding, etc.

Galerie II

-KLEIN MAAR FIJN. KERSTSTALLEN UIT DE VERZAMELING VAN ELISABETH BOGEMA.

27 november 2021 t/m 9 januari 2022

De verzameling van Elisabeth Bogema (Ter Apel) bestaat uit meer dan 250 minikerststallen. De stalletjes komen overal vandaan. Ook tijdens reizen nam Elisabeth vaak een kerststalletje mee naar huis. De stalletjes in de collectie zijn heel divers, zowel aan voorstellingen als aan materiaalgebruik. Van metaal, hout, speksteen, etc. maar ook bijvoorbeeld van vilt.

In Museum Klooster Ter Apel was een groot deel van de collectie te zien. Een ander deel van de collectie was tegelijkertijd te zien in het UMC Groningen.

Gastenverblijf

-RUSSISCHE ICONEN, DE COLLECTIE WILBERS EN DE COLLECTIE HOED

T/m januari 2023

Het Museum Klooster Ter Apel verkreeg in 2018 per legaat een bijzonder particuliere collectie. De collectie bestaat uit 32 Russische Iconen uit de 18e en 19e eeuw en twee kloosterkisten. De Iconen hingen destijds in Russisch-Orthodoxe kerken, vooral in Noord-Rusland maar ook in Russische huiskamers. De Russische iconen en de kisten hebben inmiddels een plekje gekregen in het museum; het voormalige Gastenverblijf is speciaal ingericht voor de prachtige collectie.

In december 2021 kreeg MKTA wederom een schenking. Deze keer van mevr. Hoed. de schenking bestaat uit 3 houten en 19 metalen Russische Iconen uit de 17e t/m 20e eeuw. De Russische iconenkunst heeft nl ook een bijzonder rijke traditie van gegoten metalen iconen. Vanwege hun bescheiden afmetingen en het robuuste materiaal waren deze iconen uitermate geschikt voor persoonlijke devotie onderweg, op het werk of tijdens veldtochten.

De reisicoon is nauw verweven met het dagelijkse leven van de orthodoxe gelovige. Het is een gebruiksvoorwerp dat niet alleen in de liturgie van de kerk dienst doet maar een veel diepere betekenis heeft. De gelovige gebruikte en kuste de iconen uit devotie en geloofsovertuiging. De icoon was voor de gelovige een visuele ondersteuning bij de beleving van het onzichtbare geloof.

Prior- en subpriorkamer

-DE MIDDELEEUWEN VAN HELMANTEL

De Prior- en Subpriorkamer zijn ingericht met objecten uit de collectie van Henk en Babs Helmantel. Het betreft middeleeuwse beeldhouwwerken, gebruiksvoorwerpen en meubilair, ooit in bezit van voornamelijk kloosters, aangevuld met Henk Helmantels schilderijen van middeleeuwse kloosters en kerken. Eind 2021 is de tentoonstelling in MKTA omgewisseld, met nieuwe objecten en nieuwe schilderijen.

Proviandkelder

-BIER

In de proviandkelder is een presentatie ingericht over het bierbrouwen in de middeleeuwen en zijn vanuit de bierkelder nieuwe speciaal bieren te koop, speciaal gebrouwen door een lokale bierbrouwer, als smakelijk souvenir voor thuis.

OVERIGE ACTIVITEITEN EN EVENEMENTEN

-WORKSHOP DAGDELEN, EEN MODERN GETIJDENBOEK

Op donderdag 22, vrijdag 23 en zaterdag 24 juli was kunstenaar Josefiën Alkema in het museum aanwezig om aan het project DagDelen te werken. Ze nodigde bezoekers uit om langs te komen en zelf een bladzijde van hun leven te maken, die onderdeel wordt van een groter geheel. Alle gedeelde ervaringen worden verbonden en vormen samen een beeldend getijdenboek. Het project is als tentoonstelling bij ons te zien in 2022.

-ORANGE THE WORLD

25 november t/m 10 december

Museum Klooster Ter Apel kleurde, samen met andere monumenten in de gemeente Westerwolde, 's avonds oranje van woensdag 25 november t/m donderdag 10 december. Dit in het kader van de internationale campagne 'Orange the World' van de Verenigde Naties. Daarmee wordt aandacht gevraagd voor geweld tegen vrouwen en meisjes. De kleur oranje staat symbool voor een zonnige toekomst, vrij van geweld. Eerder kleurden ook Times Square, de Niagara Falls en de Brandenburger Tor al oranje. *Meer informatie:* www.orangetheworld.nl.

-MUSEUMKIDS

Voor zover de pandemie het toeliet zijn tijdens de zomer, herfst- en kerstvakantie allerlei leuke activiteiten georganiseerd in het kader van de MuseumKids weken. Deelname door doorlopende acties tijdens de vakantieperioden en/of feestdagen voor kinderen in de leeftijd 4 t/m 12 jaar werden geboden binnen de kloostermuren.

-OKTOBERMAAND KINDERMAAND

De hele maand oktober was MKTA weer onderdeel van Oktobermaand Kindermaand. Op 22 oktober was als extra activiteit het SPRAAKlab in MKTA. Taalwetenschappers van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) deden met een mobiel laboratorium taalkundig onderzoek, bijvoorbeeld naar dialecten of naar de articulatie van mensen met de ziekte van Parkinson. Kinderen konden meedoen aan de testen van het lab.

-NACHT VAN DE NACHT.

Zaterdag 30 oktober was er ikv Nacht van de Nacht een geheimzinnige zaklampenrondgang in en om het Klooster Ter Apel, speciaal voor kinderen, in samenwerking met Staatsbosbeheer.

-PRESENTATIE EN OVERHANDIGING BOEK

“Architect Jan Sterenberg en het wonen in de jaren '70, groeikernen en woonmilieus”.

Architect Jan Sterenberg (1923–2000) werkte in de overgangperiode van strakke wederopbouwwijken met rijtjeswoningen naar bloemkoolwijken met woonerven. Zijn bureau in Ter Apel was een van de grootste architectenbureaus van Noord-Nederland en bouwde tussen ongeveer 1950 en 1980 tienduizenden woningen door het hele land, van de stadswijk Lewenborg in Groningen tot Buytenwegh de Leyens in Zoetermeer en stadsvernieuwing in Zwolle.

Sterenberg zag wonen als een activiteit en zijn ontwerpen moesten bewoners aanzetten tot creatief gebruik van de woning én haar omgeving. De woningen waren sober en functioneel; de groene omgeving bood plaats voor ontspanning en aan spelende kinderen.

Ter Apel was de thuisbasis van destijds het grootste architectenbureau van Nederland. Jan Sterenberg heeft daarnaast veel voor het dorp én voor het klooster betekend. Zo nam hij, als voorzitter van de Stichting Museum-Klooster Ter Apel, het initiatief tot het laten bouwen van de nieuwe kloostervleugel, die werd ontworpen door een van zijn grote voorbeelden en inspiratiebronnen, de Deense architect Johannes Exner, geholpen door zijn jongere collega Finn Larsen. Tot op zijn sterfbed bleef Jan Sterenberg dit project begeleiden.

Over het ontwerp maar vooral ook de bouw van die nieuwe vleugel gaven restauratiearchitecten Wim Barneveld en Silvester Adema en destijds maître de chantier en voormalig Sterenberg-medewerker Toon Uijttewaai, alledrie direct betrokken bij de uiteindelijke realisatie van die nieuwe vleugel, een kleine presentatie en werd het eerste exemplaar van dit bijzondere boek overhandigd aan Jaap Velema, burgemeester van de gemeente Westerwolde en Nynke Sterenberg, dochter van Jan Sterenberg.

Speciaal voor de overhandiging werd een kleine expositie ingericht en een speciale uitgave/klein boekje over Jan Sterenberg en het Klooster Ter Apel.

-MAAND VAN DE GESCHIEDENIS

MKTA heeft meegewerkt aan de Maand van de Geschiedenis en was onderdeel van de scheurkalender van de Groninger Geschiedenis over oude beroepen.

EDUCATIE

-LEERGEMEENSCHAP CULTUUREDUCATIE

Leergemeenschap Cultuureducatie “4V- project”. Een nieuw samenwerkingsproject tussen de RSG ter Apel en Museum Klooster Ter Apel.

Het eerste jaar "Leergemeenschap Cultuureducatie" van RSG Ter Apel en Museum Klooster Ter Apel is afgerond en wordt vervolgd. In de loop van het jaar is gestart met een focusgroep bestaande uit 6 leerlingen van de RSG. Het doel was drieledig: de leerlingen leren over hun geschiedenis en de waarde van hun eigen omgeving, ze krijgen tools om hun verhaal te vertellen en ze maken kennis met het procesmatig leren in een niet-schoolse omgeving.

Mede dankzij de leerlingen hebben we goede inzichten verkregen in werkzame opdrachten en vormen voor cultuur- en erfgoededucatie. Uit de evaluatie bleek dat ze door hun deelname bijzondere ervaringen opgedaan hadden in het Klooster. Persoonlijke familieverhalen van de deelnemers werden gekoppeld aan het cultureel erfgoed. Als eindopdracht plaatsten alle deelnemers hun gemaakte werken op een zelfgekozen plek in MKTA.

IV BEDRIJFSVOERING

In het verslagjaar waren 102 medewerkers werkzaam in c.q. voor MKTA: 82 vrijwilligers, 4 oproepkrachten, 5 leden stichtingsbestuur, 6 medewerkers in (parttime-) loondienst en 4 stagiaires.

BESTUUR EN DIRECTIE

Dhr. mr. F.A. Bergman, voorzitter
Dhr. dr. R.F.E. Wolf, secretaris
Dhr. drs. H.H. Keuker RA, penningmeester
Dhr. E. Levenga
Dhr. drs. W.J. Witteveen
Mw. drs. Margriet van Klinken, directeur

Het bestuur kwam met de directeur tijdens bestuursvergaderingen 6 keer bijeen.

CONVENTOVERLEG

Onder leiding van de directeur bestond de staf van MKTA uit de deelnemers aan het Conventoverleg, nl:

Hillebert Siemensma (conservator)
Ton Kuper (coördinator Werkgroep Gidsengilde)
Nico Rookmaker (coördinator Werkgroep Kruidentuin, secretaris Conventoverleg)
Daniëlle Suelmann-Smedes (coördinator Werkgroep Kloosterreceptie & Kloosterwinkel)
Anastasia van der Werff-Podgórski (Hospitality & Facility manager, Educatie)
Pim Witteveen (bestuurslid).

In het verslagjaar vond het Conventoverleg 7 keer plaats. Tijdens deze werkbespreking van de directeur met de coördinatoren van de werkgroepen werden gedane zaken geëvalueerd, lopende projecten en bijbehorende afspraken gecontroleerd en nieuwe werkzaamheden in kaart gebracht

VRIJWILLIGERS

MKTA is een organisatie die kan rekenen op medewerking van een enthousiast team vrijwilligers. Deze zorgen ervoor dat wij een van de weinige nog bestaande middeleeuwse plattelandskloosters in Noordwest-Europa levend kunnen houden. De vrijwilligers hebben een vrijwilligersovereenkomst getekend en hun rechten en plichten zijn gepubliceerd in het *Handboek voor vrijwilligers*.

WERKGROEPEN

WERKGROEP COLLECTIEREGISTRATIE EN BIBLIOTHEEK

In 2021 heeft de werkgroep “collectieregistratie” zich beziggehouden met haar hoofdtaak: het beschrijven, behouden en actualiseren van de collectie Ter Apel en de monitoring van de bewaarcondities in het conventgebouw van Ter Apel. De vaste werkzaamheden van de werkgroep dienden als basis voor het overleg en de voortgangscontrole.

Met het oog op noodzakelijke deskundigheidsbevordering is er dit jaar 2 maal een verdiepingscursus Axiell bezocht door de conservator. Het periodiek registratoren-overleg via Erfgoedpartners Groningen heeft nog geen doorgang gevonden ivm de pandemie.

De vrijwilligers van de werkgroep hebben hun taken onderling verdeeld. De vrijwilligers zijn bezig met de invoer en verfijning c.q. verbetering in de Axiell registratie.

Ook het afgelopen jaar is het opnieuw fotograferen van de objecten in de collectie in volle gang. Hier zijn inmiddels grote stappen gezet. Voor de registratie de objecten zijn een groot deel van de objecten voorzien van één of meerdere goede foto's. Het fotograferen zal het komende jaar volbracht worden.

De collectie werd in 2021 uitgebreid met meerdere mooie en bijzondere schenkingen. Twee gevelplaten en 4 stijlen van de originele erker van het klooster kregen we terug van de RCE; 1 schilderij met afbeelding van het klooster van kunstenaar Johan Abeling; twee bijbels; een Altaarschel; een raamfragment van de Middeleeuwse kerk van Vriescheloo; 15 speciale Kazuivelkledinghangers; 22 17^e eeuwse en 18^e eeuwse Russische Ikonen waaronder 19 metalen reisikonen en 3 houten iconen; ca. 1500 archiefstukken uit het Drents Archief. Een bijzondere schenking vormt een verzameling van Russische metalen reisikonen, welke een prachtige aanvulling zijn op de houten iconen. Al deze nieuwe objecten werden genummerd, gefotografeerd en ingevoerd in de Axiell-database.

Ook is de overname van ca. 1500 scans van archiefstukken over het klooster, bewaard in het Drents Archief, een grote aanwinst voor onze collectie. Door de Corona-maatregelen zijn een aantal werkzaamheden aangepast omdat er zo min mogelijk met meerdere mensen tegelijk in het depot gewerkt mag worden. Daarvoor is er besloten dat de invoer van de grote hoeveelheid scans in de Axiell collectie-database vanuit de thuissituatie gedaan mocht worden. Hiervoor is een verdeling gemaakt om de scans groepsgewijs in te voeren en te uploaden. Het streven is om naast de basisgegevens in de Axiell-registratie de scans te laten transcriberen en via de website www.kloosterterapel.nl openbaar te maken.

De Werkgroep Bibliotheek bestond in 2021 uit 2 vrijwilligers. De boekencollectie is gedigitaliseerd in de Axiell registratie en ook toegankelijk op de website in Mijn Klooster. De collectie wordt steeds aangevuld met interessante lectuur. Ook hier kwamen dit jaar diverse schenkingen binnen. Ook is er verder gegaan met het scannen en registreren van het krantenknipselarchief van artikelen over het Museum Klooster Ter Apel.

Twee leden dragen, in overleg met de conservator, zorg voor het bijhouden en monitoren van de klimaatgegevens in de museale vertrekken. Er wordt een klimatologisch rapport gemaakt en op schrift gesteld en vervolgens waar nodig gerichte actie ondernomen. Ook ten behoeve van de zelfanalyse in het kader van de Museumregistratie worden met name de klimaatgegevens nauwkeurig geregistreerd en gevolgd.

WERKGROEP EXPOSITIES

De tentoonstellingen in MKTA kwamen tot stand door de inzet van de Werkgroep Exposities, waar nodig terzijde gestaan door de Werkgroep Collectieregistratie & Beheer Depot en de Technische Dienst.

WERKGROEP EDUCATIE

Vanwege de pandemie is er veelal online overleg gepleegd met de totale werkgroep erfgoed educatie alsook een viertal fysieke bijeenkomsten. Meerdere tussentijdse, extra overleggen online danwel fysiek, ondermeer aansluitend aan schoolbezoeken werden doorgevoerd in subwerkgroepjes ter voorbereiding en ontwikkeling van nieuwe programma's.

In het jaar 2021 heeft Museum Klooster Ter Apel wat betreft Erfgoed Educatie in het totaal 1.007 personen, 702 leerlingen en 305 begeleiders, mogen ontvangen.

De Kunstbus en de Erfgoedbus (Culturele mobiliteit) verbindt de basisschool met de Groningse musea. In het totaal bood het kidsgidsen team aan 21 schoolgroepen het onderwijsprogramma Virtuele tijdreis in het Klooster. Het lesprogramma 'Ontdek het Kloosterleven in het verleden én heden' voor de groepen 5, 6, 7 en 8. Het lesprogramma 'Een

dag uit het leven van Jacobus & Poes' voor de groepen 1, 2, 3, 4 en 5 in Museum Klooster Ter Apel.

De schoolbezoeken werden verzorgd voor scholen uit de hele provincie Groningen. De werkgroep heeft met 7 personen deelgenomen aan de Erfgoedmodule Westerwolde, een nascholingsmodule met het thema Middeleeuwen georganiseerd door Kunst & Cultuur, Cultuuronderwijs.

WERKGROEP HUWELIJK & PARTNERSCHAPSREGISTRATIE

Ivm de Coronamaatregelen zijn de meeste geplande huwelijksvoltrekkingen doorgeschoven naar 2022. In 2021 hebben in de Kapittelzaal van MKTA 4 huwelijksvoltrekkingen plaatsgevonden, waarbij ivm de pandemie maar een klein gezelschap bij aanwezig mocht zijn.

WERKGROEP GIDSENGILDE

Het Gidsengilde van Museum-Klooster Ter Apel was na een heel jaar coronaperikelen vol goede moed en verwachtingen begonnen aan 2021.

Deze verwachting kwam al snel niet uit. De werd alsmaar verlengd, tot over het voorjaar heen, richting voorzomer. Het museum ging zelfs helemaal dicht, er kwamen geen individuele bezoekers meer, laat staan groepen. Zelfs het bijeenkomen als gidsengroep kon niet meer fysiek plaatsvinden.

Het eerste gidsenoverleg vond pas plaats op 10 juni 2021. Er werd een voorzichtige planning voor de zomermaanden doorgesproken. Dit alles onder veel beperkende condities (coronamaatregelen hadden gevolgen voor de groepsgrootte, de communicatie vanwege het verplicht dragen van mondkapjes door de bezoekers en het gebruiken van een hoofdscherm door de gidsen, en de routing in het gebouw). Tijdens de zomerperiode werd het individuele bezoek weer toegestaan, wel op basis van tijdslots. In totaal zijn er 8 groepen ontvangen, voornamelijk in de periode juli, augustus en september. Vooral senioren groepen waren voorzichtig en behoedzaam geworden.

Het Gilde kwam voor een 2^e keer bijeen op woensdag 1 september 2021. Als vanouds een hoge opkomst. Besproken werd onder welke condities gidsen hun werk konden doen en hoe dit beviel. Met name het vertellen en uitleggen met hoofdscherm op bleek onwenselijk. Het geluid kaatste terug voor de gids en het aanhoren van de gasten met hun inhoudelijke vragen ging een stuk moeilijker. Naast informatie over het kloostergebouw konden de gidsen het publiek enige informatie verstrekken over de resultaten van het VR-project, dat inmiddels officieel was gestart.

De gidsen kwamen voor een 3^e vergadering bijeen op woensdag 3 november 2021. De gidsen vonden het wel erg jammer dat de evenementen ook in 2021 geen doorgang konden vinden en dat de bekende inloopronde rond de kerstperiode eveneens opnieuw niet konden doorgaan. Na de bijeenkomst van begin november verslechterde de situatie opnieuw: eerder met strengere maatregelen en vanaf half december met een nieuwe volledige lockdown. Het Gidsengilde was in het algemeen voorzichtig en terughoudend, mede gelet op de relatief hoge leeftijdssamenstelling van de groep.

In het jaar 2021 is de groep gidsen niet veranderd. Er konden geen nieuwe gidsen in opleiding worden genomen, maar er zijn ook geen gidsen met dit vrijwilligerswerk gestopt.

WERKGROEP KLOOSTERCAFÉ 'DE REFTER' & CONGIERGE

De conciërge was wekelijks 3 uur aanwezig voor o.a. schoonmaakwerkzaamheden en afvalverwerking. De medewerkers van de refter waren alleen aanwezig tijdens openingen en op afspraak. Verder was de refter gesloten voor publiek ivm coronamaatregelen.

WERKGROEP KLOOSTERRECEPTIE & KLOOSTERWINKEL

Het receptieteam heeft dit jaar 1x een werkoverleg gehad. Vanwege de coronamaatregelen is er veel contact geweest via de mail. Een aantal vrijwilligers zijn vanwege het feit dat ze in een risicogroep vallen, na maart 2020 niet werkzaam geweest in het gebouw.

De winkel is aangevuld met verschillende souvenirs en nieuwe boeken.

In 2021 is er een webshop opgezet, zodat er ook museumartikelen online kunnen worden verkocht.

WERKGROEP KRUIDENTUIN

Pas op 8 juni kon het museum zijn deuren weer openen en was de tuin daarmee ook weer toegankelijk voor bezoekers. Na een koude start op 22 maart heeft de tuingroep de tuin tot en met 23 oktober 2-wekelijks op de zaterdagochtend onderhouden. De maanden april en mei waren relatief koud en nat waardoor de tuin erg laat "op gang" kwam.

Vooraf bijzonder aan dit jaar was dat de inzet van de beregening geen enkele keer nodig is geweest. Dat is, zeker in vergelijking met de afgelopen drie jaar die bijzonder droog waren, heel uitzonderlijk.

En helaas zijn er net als vorig jaar, ook dit jaar in verband met corona, behalve de plantenverkoop, geen verdere activiteiten in de tuin georganiseerd.

In een aflevering uit de serie artikelen over "zijn zoektocht langs de boorden van onze provincies naar de lekkerste ingrediënten voor een mooi gerecht" heeft Jacques Hermus in de krant van 31 juli in zijn artikel "Vrije kippen, kloosterkruiden en bijenzoet" op een mooie wijze aandacht besteed aan de kruidentuin.

We hebben dit jaar de plantencollectie met één aanwinst uitgebreid en dat is de westerse karmozijnbes (*Phytolacca americana*). De oosterse karmozijnbes (*Phytolacca esculenta*) hebben we al in de tuin staan.

Aan het begin van de adventstijd zijn er in Galerie I weer een kleine en een grote kerststal met objecten uit de collectie ingericht. Er is hiervoor een 'nieuwe' grote kerststal gebouwd.

Ook dit jaar werden de planten voor de aankleding van dit kerstafreel belangeloos in bruikleen gegeven door kwekerij Hamminga uit Ter Apel.

Op 11 december is het tuinjaar traditioneel afgesloten met bladharken en het ophangen van vogelvoer in de zwarte moerbeï (*Morus nigra*) en de vuilboom (*Rhamnus frangula*).

Verder zijn er ook dit jaar weer een aantal (dit jaar waren het 16) bijdragen geschreven voor de rubriek kruidentuin actueel van de website van het Museum Klooster.

WERKGROEP TECHNISCHE DIENST

De werkgroep pleegt onderhoudswerkzaamheden in en rondom MKTA. Ook ondersteund de TD bij het opbouwen en afbreken van exposities en het organiseren van sommige kunsttransporten.

Voor het VR project heeft de technische dienst alle VR meubels en technische apparatuur keurig bekabeld en aangesloten. Daarnaast regelt de werkgroep de kerstbomen etc.

In 2021 nam MKTA deel aan Orange The World, waarbij het museum geheel oranje werd verlicht. Ook dit werd verzorgd door de TD.

STAGES

In 2021 waren vier stagiaires werkzaam in MKTA.

Twee stagiaires Officeassistent niveau 3 van het Noorderpoort Winschoten; een stagiaire Zelfstandig medewerker Travel & Hospitality en een stagiaire bouwhistorie bij Adema architecten, kreeg als stageopdracht om onderzoek te doen naar het voormalige lavatorium van het Klooster en een ontwerp te maken voor een eventueel nieuw te bouwen lavatorium.

VEILIGHEIDSZORG EN FACILITAIR

Aan de strenge eisen verbonden aan een adequate veiligheidszorg werd in het verslagjaar voldaan. De inrichting van de brandmelding- en alarminstallaties werd conform wettelijke regelingen onderhouden. De maandelijks controles Opgeleid Persoon en de jaarlijkse onderhoudscontrole op het gebied van inbraak- en brandalarm werden uitgevoerd. Liftkeuringen en de jaarlijkse inspectie bliksembeveiliging en veiligheidsaarding werden volgens, in overeenstemming met meetmethode uit de NEN 1014 en NEN 3140 uitgevoerd. Het camerasysteem is vernieuwd en aangevuld met meer camera's.

CORONAMAATREGELEN

In het kader van Coronamaatregelen is er in 2021 een speciale routing door het gebouw gemaakt, is er een reserveringssysteem gemaakt, is er extra schoongemaakt, hebben alle werkplekken speciale schermen gekregen, zijn deuren allemaal opengezet tijdens openingstijden, is er goed geventileerd, lagen op verschillende punten in het gebouw hygiëne doekjes en -pompjes, etc. Bezoekers konden alleen een bezoek brengen aan MKTA d.m.v. een reservering via onze website of een telefonisch afspraak.

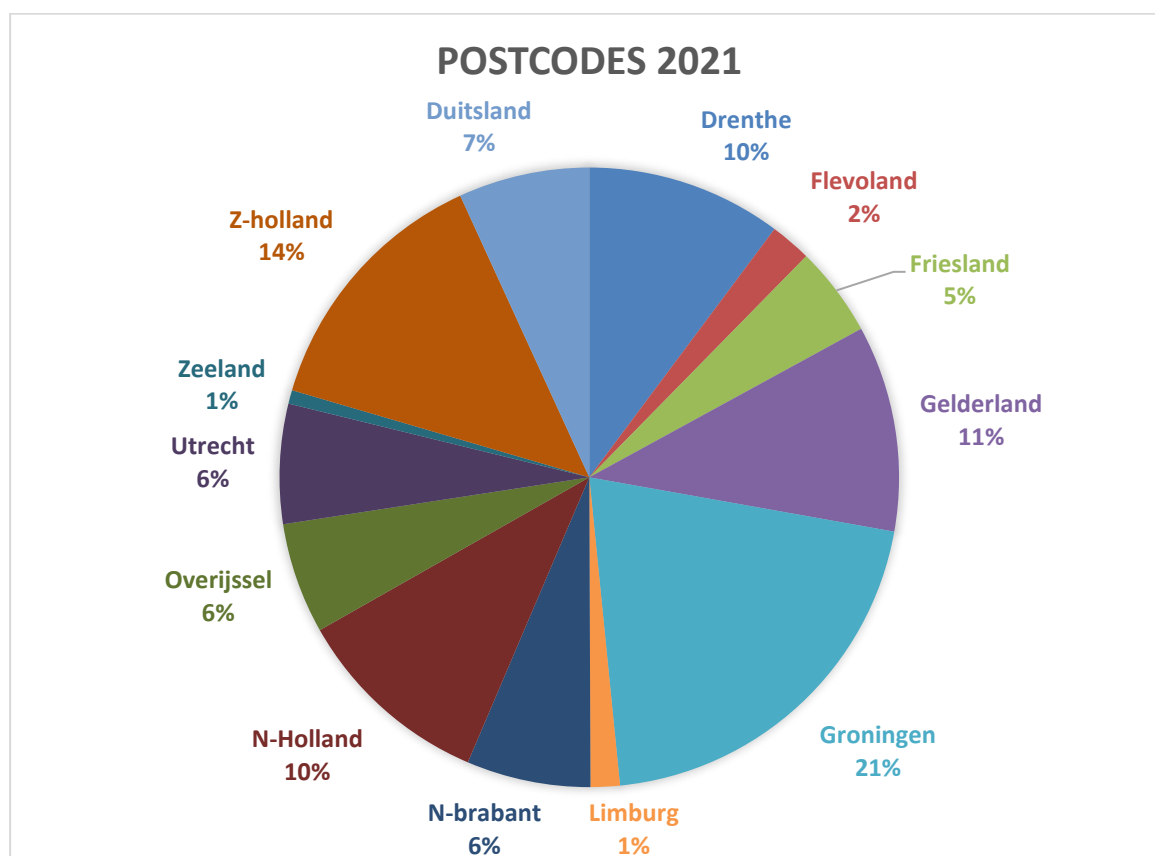
Voor een veilig en aangenaam museumbezoek hield Museum Klooster Ter Apel zich aan de regels van het RIVM en het protocol van de Museumvereniging.

V DE STATISTIEKEN

BEZOEKERS, OPENINGSTIJDEN EN TOEGANGSPRIJZEN

In het verslagjaar konden wij in totaal, ondanks de verplichte lockdowns, 10.556 bezoekers verwelkomen in MKTA en in de Spieker 8.443 bezoekers.

De herkomst van de bezoekers was als volgt:

OPENINGSTIJDEN

De openingstijden van Museum Klooster Ter Apel zijn in het verslagjaar na de eerste lockdown steeds aangepast. De reguliere openingstijden tot de eerste lockdown waren dinsdag tot en met zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur en op zon- en feestdagen van 13.00 tot 17.00 uur. Na de eerste lockdown waren we alleen 's middags geopend en alleen op afspraak volgens reserveringssysteem. Na de derde lockdown waren we geopend van di t/m za van 11.00 uur tot 17.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur.

ONLINE BEZOEKERS 2021

Website

In 2021 verwelkomden we 36.625 unieke bezoekers op de website. Dat is een daling van ruim 8,5% ten opzichte van 2020. In totaal werden 110.456 pagina's bekeken. Dagelijks waren er gemiddeld 100 bezoeken en werden 351 pagina's bekeken. Bezoekers verbleven gemiddeld 1:47 minuten op de website. Zoals in 2020 was het sitebezoek in de zomer relatief hoog.

De 5 meest bezochte pagina's (met uitzondering van de homepage): 1. Heden (3D-plattegrond, 10.197 paginaweergaves), 2. Exposities (9.003), 3. Kruidentuin Actueel (7.321), 4. Corona (5.769), 5. Evenementen (3.680), De vijf meest bezochte subpagina's met actuele

informatie (expositie, evenement of nieuwsbericht): 1. Expositie “Russische Iconen - De collectie Wilbers” (745), 2. Expositie “De Middeleeuwen van Helmantel” (659), 3. Expositie “Klooster Ter Apel in VR” (530), 4. Evenement “Zomervakantie 2021” (480) en 5. Evenement “Oktober Kindermaand” (416).

De Duitstalige informatiepagina werd 1.648 keer bezocht, de Engelstalige 438 keer.

De bezoekers waren afkomstig uit 78 landen. De Top 5: 1. Nederland (85%), 2. België (4%), 3. Duitsland (4%), 4. Verenigde Staten (2%) en 5. Canada (1%).

Social media

3% van alle webbezoeken kwam binnen via een verwijzing op de social media, met name Facebook (facebook.com/kloosterterapel), Twitter (twitter.com/kloosterterapel) en Instagram (instagram.com/kloosterterapel). Museum Klooster Ter Apel had op 31 december 2021 2.657 likes op Facebook. Op Twitter werden we door 1.060 accounts gevolgd en op Instagram door 960.

SUBSIDIENTEN EN SPONSOREN

In 2021 ontvingen wij van de provincie Groningen een subsidie van € 127.000, - en een aanvullende extra coronasubsidie van € 34.787, -

Van de Gemeente Westerwolde ontvingen we een subsidie van € 62.403, -

De medewerking van de colleges van Gedeputeerde Staten en Burgemeester en Wethouders bij verschillende projecten van MKTA in het verslagjaar werd zeer gewaardeerd.

Van een anoniem fonds kregen we een geweldige schenking van een groot geldbedrag voor de instandhouding van de Collectie.

OVERIGE SUBSIDIËTEN EN SPONSOREN

Museum Klooster Ter Apel is alle subsidiënten en sponsoren zeer erkentelijk voor hun (financiële) bijdragen in het verslagjaar.

Colofon

Het jaar 2021 in Museum Klooster Ter Apel

MET BIJDRAGEN VAN

Margriet van Klinken (eindredactie)

Ton Kuper

Nico Rookmaker

Hillebert Siemensma

Daniëlle Suelmann-Smedes

Bas Sijpkens

Anastasia van der Werff-Podgórski